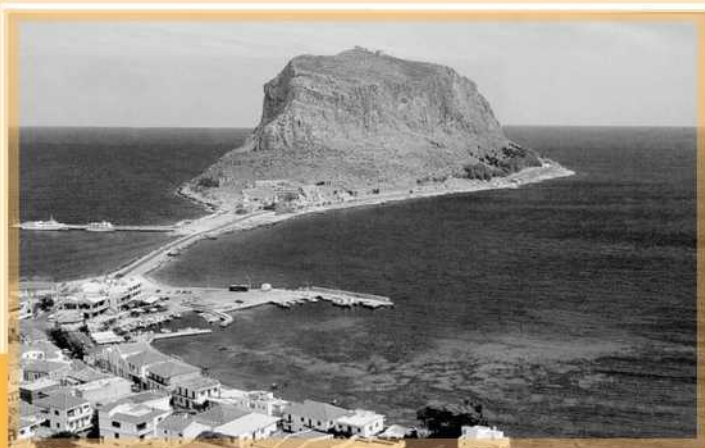

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΟΛΑΩΝ**

Εθνικό θεματικό δίκτυο.
«Κάστρο: Ο τόπος το ορίζει και ο άνθρωπος το χτίζει.»

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

ΜΟΛΑΟΙ 2012

«Μονεμβάσια: Διαβαίνοντας στα καλντερίμια μιας καστροπολιτείας από το χθες στο σήμερα.»

Εθνικό θεματικό δίκτυο.

«Κάστρο: Ο τόπος το ορίζει και ο άνθρωπος το χτίζει.»

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

ISBN 978-960-99168-8-2

© 2012, Μολάοι,

Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μολάων Λακωνίας

Συγγραφείς

Μυλωνά Μαρία, Λέντζα Ευαγγελία, Μαστορόπουλος Νεκτάριος

Βιβλιογραφική αναφορά (ενδεικτικά):

Βυζαντινών βίος και πολιτισμός Φ. Κουκουλέ

Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού

Οψεις της βυζαντινής κοινωνίας Ίδρυμα Γουλανδρή - Χορν

Πρακτικά συμποσίων Μονεμβασιώτικου Ομίλου

Το νερό στο Βυζάντιο Υπ. Πολιτισμού

Το υλικό δημιουργήθηκε από τους εκπαιδευτικούς του ΚΠΕ Μολάων
λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα προγράμματα
στην καστροπολιτεία όσο και τα σεμινάρια που υλοποίησε όλα αυτά τα χρόνια.
Σημαντική βοήθεια προσέφεραν οι εισηγητές των σεμιναρίων:

Καμαρινού Δημήτρα

Μπάκα Καλλιόπη

Οικονόμου Μαρία

Παναγόπουλος Γεώργιος

Σκόγκου Παναγιώτα

Το παρόν εκδόθηκε στο πλαίσιο της πράξης «Κέντρα Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την
Λειτουργία - Δράσεις για τους μαθητές» του Επιχειρησιακού Προγράμματος
«Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», με τη συγχρηματοδότηση της
Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικών Πόρων.

Ευρωπαϊκή Ένωση
European Union

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η Πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμία διακρίση ανά χώρα, την ανήκεινή της χώρας απονομή των προνομίων της. Επομένως, η παρούσα έκδοση, ως και η διανομή της, είναι νόμιμη, με το Ν. 2321/93 και στην συνέχεια με το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2324/93 και το Ν. 3601/97) επισημαίνεται η ανωνυμία της έκδοσης. Η παρούσα έκδοση, ως και η διανομή της, είναι νόμιμη, με το Ν. 2321/93 και στην συνέχεια με το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2324/93 και το Ν. 3601/97) επισημαίνεται η ανωνυμία της έκδοσης. Η παρούσα έκδοση, ως και η διανομή της, είναι νόμιμη, με το Ν. 2321/93 και στην συνέχεια με το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2324/93 και το Ν. 3601/97) επισημαίνεται η ανωνυμία της έκδοσης.

Δραστηριότητες

Προσέγγιση του κάστρου...

...στο χρόνο:

Σκοπός:

Αναφορά στα ιστορικά γεγονότα που ακολουθούν την πορεία του κάστρου.

Υλικά:

- Υφασμα από караβόπανο στο οποίο πάνω έχουμε διαμορφώσει την ιστορική γραμμή από τον 4ο αιώνα έως σήμερα.
- Κινητές καρτέλες πάνω στις οποίες έχουν καταγραφεί τα ιστορικά γεγονότα ανά χρονική περίοδο
- Κινητές καρτέλες με χαρακτηριστικές εικόνες της κάθε ιστορικής περιόδου

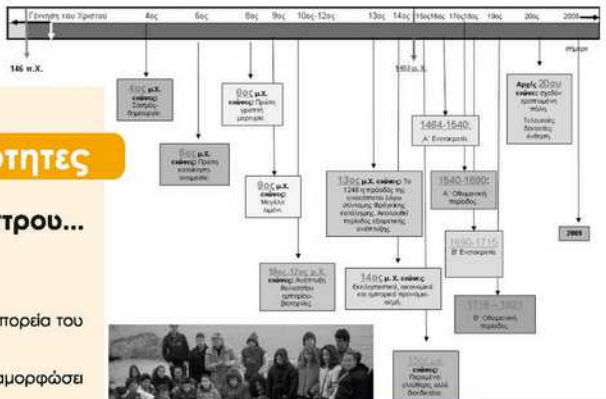
* Μπορεί επίσης να γίνει επιλογή ενός μνημείου (ναός Ελκομένου Χριστού) και μέσα από την ανάλυση της δομικής εξέλιξης του ναού να υπάρξει σύνδεση με την ιστορική πορεία της πόλης μέχρι σήμερα.

...στο χώρο:

1. Προσανατολισμός

Υλικά : χάρτες και πυξίδες

- Εντοπίζουμε σε ποιο σημείο του βράχου είναι κτισμένο το κάστρο (πχ. Νότια πλευρά).
- Εντοπίζουμε που βρίσκεται το κάστρο σε σχέση με τον τόπο κατοικίας των μαθητών.

Ιστορική Γραμμή

Απλώνουμε το ύφασμα σε έναν κατάλληλο χώρο που έχουμε επιλέξει. Ταυτόχρονα μοιράζουμε στα παιδιά τις καρτέλες με τα ιστορικά γεγονότα και τις εικόνες που αντιπροσωπεύουν την κάθε ιστορική περίοδο.

Ο εκπαιδευτικός αρχίζει να αναφέρει τα γεγονότα από την αρχή της ιστορίας του κάστρου, ενώ ταυτόχρονα ο μαθητής που έχει την αντίστοιχη καρτέλα που αναφέρεται στο συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός συμμετέχει τοποθετώντας την καρτέλα κάτω από την αντίστοιχη χρονική περίοδο. Αυτό συνεχίζεται μέχρι να τελειώσουν όλες οι καρτέλες που κρατούν οι μαθητές. Τέλος η δραστηριότητα ολοκληρώνεται με την τοποθέτηση των εικόνων στις αντίστοιχες θέσεις των ιστορικών περιόδων.

2. Γνωριμία με το χώρο του κάστρου

Σκοπός: Αναγνώριση του χώρου μέσα από συγκεκριμένη διαδρομή και με τη συμβολή χαρτών και ερωτήσεων.

Υλικά:

- Καρτέλες με αριθμημένες παρατηρήσεις-ερωτήσεις (περίπου 15)
- Κάτοψη του κάστρου

Ομάδα από 15 μαθητές

Επιλογή από πριν χαρακτηριστικών σημείων σε μια συγκεκριμένη διαδρομή στο χώρο του κάστρου και αναζήτηση από τους μαθητές χαρακτηριστικών δειγμάτων οικιών – κτισμάτων αντιπροσωπευτικών βασικών ιστορικών περιόδων.

Η κινητοποίηση και η συμμετοχή των παιδιών στις συγκεκριμένες δραστηριότητες έχει σαν αποτέλεσμα τα παιδιά να προσεγγίσουν βιωματικά την ιστορία και να γνωρίσουν το χώρο του κάστρου.

Ανακαλύπτω το κάστρο...

Μοιράζουμε την κάτοψη του κάστρου σε όλους τους μαθητές που συμμετέχουν στην δραστηριότητα καθώς και τις καρτέλες με τις παρατηρήσεις-ερωτήσεις.

Ο εκπαιδευτικός ζητά από το μαθητή που έχει την 1η καρτέλα να τη διαβάσει και στη συνέχεια οι μαθητές προσπαθούν:

α. να εντοπίσουν στο χώρο που περπατούν, το συγκεκριμένο στοιχείο να το παρατηρήσουν, να προβληματιστούν και να απαντήσουν σε συγκεκριμένες ερωτήσεις

β. να εντοπίσουν στην κάτοψη το συγκεκριμένο στοιχείο και να το σημειώσουν πάνω στην κάτοψη με τον αριθμό της αντίστοιχης καρτέλας.

10
Ο Άγιος Νικόλαος είναι μια εκκλησία των αρχών του 17^{ου} αιώνα, αλλά δε λειτουργήσει ποτέ ως εκκλησία. Πώς χρησιμοποιήθηκε μέχρι σήμερα;

Α.Σ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ

9
Η Μυρτιδιώτισσα είναι μια εκκλησία της Β' Ενετοκρατίας (1700 μ.Χ.). Ποιές είναι οι αρχιτεκτονικές επιρροές από τους κατακτητές της πόλης. Γιατί η πρόσψη είναι φτιαγμένη από πωρόλιθο; Εντοπίστε το θαλάσσιο απολιθώμα στον πωρόλιθο και δώστε μια ερμηνεία για αυτό.

ΜΥΡΤΙΔΙΩΤΙΣΣΑ

7
Ποια υλικά χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή των σπιτιών; Από πού προέρχονταν αυτά;

8
Ο «Φτερωτός Λέοντας» έμπαινε έξω από στίσημα κτίρια. Βρείτε το κτίριο στο οποίο υπάρχει. Βρείτε πώς κατακτήτη είναι συμβολα και ποια η χρήση του συγκεκριμένου κτιρίου;

Φτερωτός Λέοντας

4
Περπατάμε τη Μέση Οδό των Βαζαντινών. Στα Βυζαντινά χρόνια η πόλη – λιμάνι σφύζει από ζωή. Σ' αυτόν το δρόμο συγκεντρώνονταν όλες οι εμπορικές δραστηριότητες της πόλης (μαγαζιά, ταβερνεία, ξενώνες...). Φανταστείτε πως θα ήταν η ζωή της πόλης και τα κτίρια την εποχή εκείνη..... Ακούστε, μυρίστε, γευτείτε.....

Εμπορικός δρόμος

ΕΞΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΑΣΤΡΟΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ Οχύρωση- Άμυνα

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες. Κάθε ομάδα παίρνει ένα ρόλο (στρατιωτικοί, αρχιτέκτονες, πολεοδόμοι, λασογράφοι, οικολόγοι κ.ά.)

Η Μονεμβάσια ήταν μια σημαντική πόλη – κάστρο της Βυζαντινής Οικουμενικής αυτοκρατορίας και κύριος λιμενικός κόμβος στη Νότια Πελοπόννησο.

Ποιοι παράγοντες επηρέασαν την επιλογή της θέσης για την ίδρυση της πόλης;

Ο οικισμός είναι οχυρωμένος; Μπορείτε να παρατηρήσετε το σχέδιο της οχύρωσης; Σε πόσα μέρη χωρίζεται η πόλη;

Κάτω Πόλη:

Παρατηρήστε την Κεντρική Πύλη.
Πώς είναι οχυρωμένη;

Ποια είναι η τοιχοποιία της οχύρωσης και από ποιές πλευρές προστατεύεται η πόλη;

Περιγράψτε τα τείχη και την κατάστασή τους καθώς και το ύψος, το μήκος των τειχών, τον αριθμό των πυλών, τον περίδρομο κλπ.

Η πόλη του κάστρου έχει νερό; (λίμνες, πηγές). Αν όχι πως γίνεται η ύδρευση της πόλης;

Σε περίπτωση πολιορκίας πώς εξασφαλίζεται η πλήρης επάρκεια νερού της πόλης του κάστρου;

Ο **κεντρικός δρόμος** αντιστοιχεί στη Βυζαντινή Μέση Οδό. Ξεκινά από τη δυτική κεντρική πύλη, διασχίζει την Κάτω πόλη μέχρι την ανατολική πύλη. Εδώ σφύζει η ζωή μιας πόλης λιμάνι βρείτε το δρόμο που είναι κάθετος στον κεντρικό, στη Μέση οδό και σκεφτείτε σε τι χρησίμευε σε περίοδο ειρήνης, σε περίοδο πολιορκίας.

Πάνω Πόλη

Εντοπίστε στην κάτοψη του οικισμού την Πύλη που χωρίζει την Κάτω Πόλη και την Πάνω Πόλη.
Από ποιές πλευρές είναι οχυρωμένη η πάνω πόλη και γιατί;

Εδώ διέμενε μόνιμα φρουρά. Γιατί;

Καταγράψτε τι υπάρχει στην πάνω πόλη και αναφέρετε αν υπάρχει κάτι σημαντικό κατά την εκτίμησή σας

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

Παρατηρήστε από την πλατεία της Χρυσάφισσας τον οικισμό του κάστρου.
Πώς θα τον χαρακτηρίζατε;
Σχολιάστε τον από αρχιτεκτονική άποψη.

Ποιοι παράγοντες καθορίζουν τη μορφολογία και το χαρακτήρα των κατοικιών στη Μονεμβάσια;

Περιγράψτε μια τυπική Μονεμβασιώτικη κατοικία εξωτερικά.
Πόσους ορόφους έχει;

Πώς είναι η στέγη;

Παρατηρήστε κάτω από τη στέγη τις υδρορροές. Που οδηγούσαν αυτές το νερό;
Σχολιάστε:

Καταγράψτε αν υπάρχουν διακοσμητικά στοιχεία;

Σε ποια κτήρια τα εντοπίζετε περισσότερο;

δομικά υλικά

Ποια από τα παρακάτω δομικά υλικά είναι αναγκαία για την κατασκευή των κτηρίων στη Μονεμβάσια και πώς χρησιμοποιείται το καθένα;

πέτρα.....

 πωρόλιθος.....

 μάρμαρο.....

 ξύλο.....

 κεραμίδι.....

 καλάμι.....

 συνδετικό κονίαμα.....

 σίδηρος.....

 κουρασάνι ή υδραυλικό κονίαμα.....

**Περιγράψτε το εσωτερικό μιας Μονεμβα-
σιώτικης κατοικίας.**

Πώς διαμορφώνονται τα επίπεδα σε κάθε
σπίτι;

.....

Ποια ήταν η χρησιμότητα του υπογείου,
του ισογείου, του ορόφου;

.....

Σε ποιον όροφο είναι τα περισσότερα πα-
ράθυρα; Τι προσανατολισμό έχουν;

.....

Γιατί τα παραθυρόφυλλα είναι εσωτερικά;

.....

Δείτε το εσωτερικό ενός σπιτιού και παρα-
τηρήστε την τεχνική κατασκευής της στέ-
γης;

.....

Με τι υλικά γίνονταν ο διαχωρισμός των
δωματίων στους ορόφους;

.....

Μέση Βυζαντινή Οδός

Ο εμπορικός δρόμος με την οικονομική δραστηριότητα τότε και σήμερα είναι η Μέση οδός των Βυζαντινών. Παρατηρήστε με τη ματιά του αρχιτέκτονα τον τρόπο κατασκευής της εξωτερικής όψης και του εσωτερικού των καταστημάτων που υπάρχουν σε αυτήν.

Παρατηρήστε τις γωνίες ορισμένων κτηρίων.
Πώς διαμορφώνονται αυτές;
Ποια ανάγκη κάλυπτε η διαμόρφωση αυτή;

Βρείτε μια «δρομική», σοκάκι διαμορφωμένο κάτω από στίπτι.
Πώς είναι κτισμένο; Σε τι χρησιμεύει κατά τη γνώμη σας;

Ιστορική εξέλιξη

Στο χώρο του κάστρου υπάρχουν σπίτια – δημόσια κτήρια με επιρροές από τους κατακτητές.

Γράψτε δύο στοιχεία χαρακτηριστικά της Βυζαντινής περιόδου, δύο της τουρκικής κυριαρχίας, δύο της ενετικής.

Υπάρχει στην κάτω πόλη ένα νεοκλασσικό κτήριο. Μπορείτε να το εντοπίσετε;

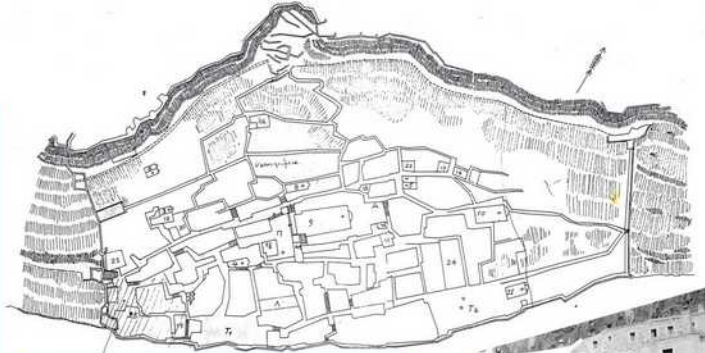
ΠΟΛΕΟΔΟΜΟΙ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Λαμβάνοντας υπόψη τον προσανατολισμό της Μονεμβάσις, μπορείς να σκεφτείς μερικούς λόγους, για τους οποίους διάλεξαν αυτή τη θέση και τον προσανατολισμό της Μονεμβασιάς οι παλαιότεροι κάτοικοι της:

Ποια συμπεράσματα προκύπτουν παρατηρώντας τη μορφή της πόλης, το σχεδιασμό της για τις ανάγκες των κατοίκων;

Ποιες πρέπει να ήταν οι βασικές λειτουργίες της πόλης εκείνη την εποχή; (π.χ. υγεία, παιδεία, ασφάλεια...)

Κάτω Πόλη

Στη Μονεμβάσια παρατηρούμε ένα πολύπλοκο και δαιδαλώδες οδικό δίκτυο, ωστόσο ανάμεσά τους διακρίνονται δύο κάθετοι οδικοί άξονες που οδηγούν σε τέσσερις πύλες. Εντοπίστε τους στην κάτοψη της πόλης και σκεφτείτε ποια επιπλέον ανάγκη κάλυπτε ο σχεδιασμός αυτού του δικτύου.

Περπατώντας στην καστροπολιτεία της Μονεμβάσις παρατήρησε πώς είναι τοποθετημένα τα κτήρια στο χώρο. Υπάρχουν ελεύθεροι χώροι ανάμεσά τους;

.....
.....

Περιβόλια.....

.....

Αυλές.....

.....

Βοηθητικοί χώροι.....

.....

- Σε έναν οικισμό δεν υπάρχουν μόνο σπίτια, αλλά και άλλα κτήρια και χώροι που σχετίζονται:
- με την κοινωνική ζωή
 - με τη θρησκευτική ζωή
 - την οικονομική ζωή
 - την επικοινωνία των κατοίκων
 - την επιβίωση των κατοίκων

Ονόμασε αυτά τα κτήρια και τους χώρους, παρατήρησε πως ήταν.

.....
.....

Εντοπίστε στην κάτοψη της πόλης, τα μαγαζιά, τους ανοιχτούς χώρους, τις ντάπιας και άλλα σημαντικά κτήρια για τη ζωή του οικισμού.

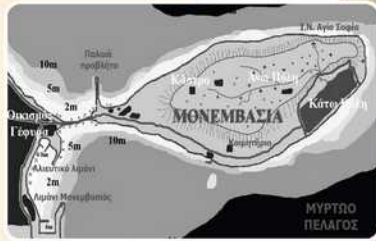
.....
.....

Ποιος ο ρόλος της μεγάλης και της μικρής ντάπιας

.....
.....

Επάνω Πόλη

Δεν έχουν βρεθεί κτίσματα εμπορικού χαρακτήρα στην επάνω πόλη και επομένως μπορούμε να συμπεράνουμε ότι υπήρχαν μόνο δημόσια κτήρια και οικίες. Τα δημόσια κτήρια ήταν στέρνες, εκκλησίες, κτήρια διοίκησης, κ.ά.

Γιατί κατά τη γνώμη σας, έχουν σωθεί τα συγκεκριμένα κτίρια; Μπορείτε να τα εντοπίσετε;

Κάτω Πόλη

Ο κεντρικός δρόμος αντιστοιχεί στη Βυζαντινή Μέση Οδό. Διασχίζει την Κάτω Πόλη μέχρι την ανατολική πύλη. Εδώ σφύζει η ζωή μιας πόλης – λιμάνι. Συγκεντρώνονται οι εμπορικές δραστηριότητες, αλλά και οι ξενώνες, τα ταβερνεία....**Περπατήστε την, παρατηρήστε την και συγκρίνετε τη σημερινή της φυσιογνωμία με το χθες:**

Η μόνη πλατεία του οικισμού είναι ο χώρος που διαμορφώνεται μπροστά στη Μητρόπολη. Πιστεύετε πώς είναι αρκετά μεγάλη για τη συνάθροιση της πόλης; Πού αλλού μπορεί να συναθροίζονταν;

Ποια δημόσια κτίσματα μπορείτε να καταγράψετε γύρω από την πλατεία;

Εκκλησίες και θρησκευτική ζωή.

Τα εκκλησιαστικά κτίσματα είναι πολύ σημαντικά σε μια οχυρή πόλη. Υπάρχουν διαφορετικά είδη στη Μονεμβασία και χρονολογούνται κατά πλειονότητα στην Μεσοβυζαντινή περίοδο και στα χρόνια της Β Ενετοκρατίας. Αναφέρετε μερικές...

Υπάρχουν ενοριακοί ναοί γύρω από τους οποίους δημιουργούνται οι γειτονιές. Βρείτε την Παναγία τη Μυρτιδιώτισσα ή Κρητικά και ανακαλύψτε την συνοικία των Κρητικών.

ΛΑΟΓΡΑΦΟΙ

Η ζωή σε ένα κάστρο ή μια καστροπολιτεία

Η ζωή των γυναικών. Μελετούμε τις κοινωνικές ομάδες χωριστά. Πώς ήταν η ζωή για τις αγρότισσες, τις εμπόρισσες, τις αριστοκράτισσες, τις πάνδημες

Η ζωή των παιδιών.

Πώς μορφώνονταν τα παιδιά, ποιοι ήταν οι δάσκαλοι τους, τι παιχνίδια έπαιζαν.

Ποιες ήταν οι διατροφικές τους συνήθειες; Τοπικές συνταγές μαγειρικής.

Παρατηρούμε το εσωτερικό ενός σπιτιού καθώς και τα αντικείμενα που υπήρχαν μέσα σε αυτό. Επιλέξτε ένα δωμάτιο και καταγράψτε αναλυτικά τα έπιπλα και τα σκεύη που υπάρχουν σ' αυτό.

Κατασκευάστε κοσμήματα της εποχής εκείνης, οικιακά σκεύη. (χρησιμοποιείτε εικόνες βυζαντινών χειρογράφων, εκθέματα μουσείων...)

- Κοινωνική ζωή

Γιορτές και πανηγύρια. Με αφορμή ποια γεγονότα γιόρταζαν και τί ακριβώς έκαναν κατά τη διάρκεια των εορτών;

Γάμοι, βαπτίσεις, θάνατοι. Πώς συνήθιζαν να τελούν αυτά τα μυστήρια. Από ποια ηλικία επιτρεπόταν ο γάμος;

Ατομική υγιεινή. Περιγράψτε μια μέρα στο χαμάμ.

Οικονομία

Επαγγέλματα που κυριαρχούσαν

Ασχολίες των κατοίκων

Οικονομική οργάνωση μιας καστροπολιτείας, κοινωνικές τάξεις που υπήρχαν και τι ρόλο έπαιζε η κάθε ομάδα στην οικονομία της περιοχής

- Λατρεία

Τόποι λατρείας (μέσα στο κάστρο, γύρω από αυτό...)

Κτίρια που αντιπροσωπεύουν τις λατρευτικές συνήθειες των ανθρώπων και των διάφορων κατακτητών (ανάκτορο, εκκλησίες ορθόδοξης ή καθολικής, τζαμιά, σπήλαια...)

Αρχιτεκτονική λατρευτικών χώρων

Εικονογραφία

Επιρροές από άλλους λαούς ή θρησκείες

ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ

Από τι υλικά είναι κατασκευασμένα τα σπίτια;
Γινόταν επανάχρηση των υλικών και πώς αυτό
λειτούργησε αειφορικά;

Χρησιμοποιούσαν τα υλικά του τόπου τους; Ποια
ήταν και τι προσέδιδε αυτό στο χώρο και την
τοπική οικονομία;

Για ποια αρχιτεκτονικά στοιχεία χρησιμοποιούσαν
την ξυλεία;

Πώς κάλυπταν τις ενεργειακές τους ανάγκες και
(θέρμανση, εστία, φωτισμός...)

Πώς εξασφάλιζαν τη θερμομόνωση των κτηρίων;

Οι κάτοικοι του οικισμού προσπαθούσαν
παλιότερα να είναι αυτάρκες και να τρέφονται με
ό,τι παρέχει η γη και η φύση της περιοχής τους.
Αναφέρετε προϊόντα που παράγονταν στην
περιοχή.

Πώς είναι ο προσανατολισμός των κατοικιών;

Πώς έλυναν το πρόβλημα έλλειψης νερού μέσα
από την αρχιτεκτονική των κατοικιών;
Παρατηρήστε τις λεπτομέρειες

Εντόπισε όλα τα στοιχεία που δείχνουν πώς
γινόταν η υδροδότηση του οικισμού.

Η κατανάλωση νερού από τους κατοίκους του
κάστρου γίνεται με φειδώ. Ποια άλλα μέτρα
έπαιρναν ώστε να υπάρχει επάρκεια νερού

Η ιστορία της Μονεμβάσιας μέσα από την ιστορία ενός κτηρίου

1. Εντοπίστε το κτήριο που σήμερα στεγάζει το μουσείο της καστροπολιτείας και παρατηρήστε το πρώτα από αρχιτεκτονική άποψη.

Τι χρήσεις φαντάζεστε ότι είχε στο πέρασμα των χρόνων και των κατακτητών;

.....

.....

2. Μπαίνοντας στο κτήριο υπάρχει στέρνα. Σκεφτείτε τη διαχείριση του νερού στον άνυδρο βράχο της Μονεμβάσιας.

.....

.....

.....

3. Αναζητείστε την ιστορία του συγκεκριμένου μνημείου και συνδυάστε με την ιστορία της πόλης. Υπάρχουν τα σημάδια του χρόνου στο μνημείο.

.....

.....

.....

Ταξίδι στο χρόνο

Προσπάθησε να φανταστείς πως θα ήταν ο χώρος πριν από 600 χρόνια. Γράψε τρία στοιχεία γύρω σου που δε θα υπήρχαν τότε:

1.....

2.....

3.....

Γράψε τρία στοιχεία που δεν υπάρχουν σήμερα και πιθανόν να υπήρχαν τότε:

1.....

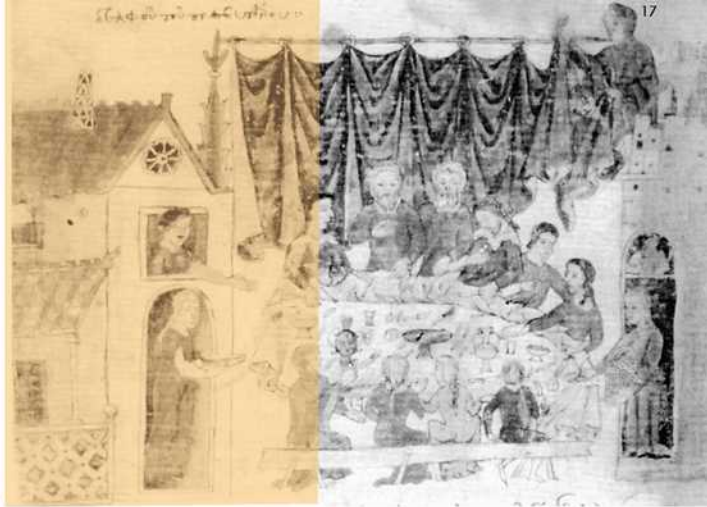
2.....

3.....

Κοίταξε τη διαμόρφωση των σπιτιών. Μπορείς να βγάλεις συμπεράσματα για το πιθανό επάγγελμα αυτών που τα κατοικούσαν πριν από 600; (για παράδειγμα νομίζεις ότι θα ήταν σπίτια κτηνοτρόφων ή γεωργών ή εμπόρων κ.λ.π.;)

Κλείσε για λίγο τα μάτια σου. 'Άκουσε και μύρισε. Τι ακούς και τι μυρίζεις;

Μπορείς να φανταστείς τι ήχοι και τι μυρωδιές θα έφταναν ως εσένα , αν στεκόσουν εδώ πριν από 600 χρόνια;

Ταξίδι στο παρελθόν

Σκοπός: μια άλλη προσέγγιση της ιστορίας. Επιλογή ενός χαρακτηριστικού οικήματος, αναγνώρισης των χώρων του, την λειτουργικότητά τους, των υλικών κατασκευής και μέσα από αυτήν την ανάλυση την ανακάλυψη της καθημερινής ζωής των οικιστών του στις διάφορες φάσεις του ιστορικού παρελθόντος.

Χώροι της κατοικίας και χρήση τους. Βοηθητικοί χώροι, στάβλοι, κήποι, φούρνοι, λουτρό, πλυσταριά, πατητήρι. Κυρίως χώροι κατοικίας, υπνοδωμάτια, σοφάς, κουζίνα,

εργαστήρια – παρασκευαστήρια, κελάρι. Έπιπλα, σκεύη, ρουχισμός (καθημερινό – επίσημο).

Φανταζόμαστε μια καθημερινή ημέρα σε αυτό το σπίτι και τις ασχολίες της οικογένειας (το φαγητό τους, τα ρούχα τους, την ασχολία τους όλη μέρα, τις οικοσκευές τους, τις προσδοκίες τους....)

Οι μαθητές μπορούν να παρασκευάσουν ποτά και φαγητά της εποχής, ή να κατασκευάσουν κοσμήματα, ρούχα, αντικείμενα καθημερινής χρήσης κλπ.

ΕΝΔΕΙΚΤΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΕΚΦΡΑΣΗ-ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

1. Ήχος και χρόνος

Σκοπός: Αναγνώριση ήχων, άσκηση προσοχής.

Υλικά: cd με ήχους του χθες και του σήμερα.

Οι μαθητές ακούν προσεκτικά τους ήχους και προσπαθούν:

- να τους αναγνωρίσουν
- να τους κατατάξουν χρονικά (παρελθόν – παρόν – διαχρονικός)
- να τους κατατάξουν ιστορικά
- να τους καταγράψουν σε σχετικό φύλλο εργασίας

2. Παιχνίδια ρόλων

Σχεδιασμός παιχνιδιού ρόλων

1. Ποιο είναι το γενικό θέμα και σε ποιους απευθύνεται;
2. Ποιοι είναι οι εκπαιδευτικοί στόχοι που θέλετε να επιτύχετε;
3. Ποια είναι η ιστορία και ποιοι οι ρόλοι;
4. Ποια η χρονική κατανομή για κάθε ένα από τα τρία στάδια του παιχνιδιού (στάδιο προ-ετοιμασίας, στάδιο πραγματοποίησης παιχνιδιού, στάδιο σχολιασμού). Πώς κατα-λήξατε στο συγκεκριμένο χρονοπρογραμματισμό;
5. Ποιες προδιαγραφές θεωρείτε ότι πρέπει να τηρηθούν προκειμένου να επιτευχθούν οι εκπαιδευτικοί στόχοι που έχετε θέσει για το παιχνίδι ρόλων;
6. Ποιοι ήταν οι κύριοι προβληματισμοί που αναπτύχθηκαν στην ομάδα σας κατά το σχεδιασμό όλων των παραπάνω;

Δραστηριότητα αναφερόμενη στο κάστρο της Μονεμβάσιας:

α) Ο κατάσκοπος

«Φαντάσου ότι είσαι κατάσκοπος των Βενετών και έχεις σταλεί από το διοικητή σου στη Μονεμβάσια για να συγκεντρώσεις πληροφορίες σχετικά με τη θέση της πόλης, την οχύρωση και την οργάνωσή της. Για τη συλλογή των πληροφοριών έχεις καταφέρει να προσληφθείς ως τεχνίτης στο χώρο του κάστρου. Έτσι οι πληροφορίες που θα συλλέξεις θα βοηθήσουν το σχεδιασμό της πολιορκίας της πόλης από τους Βενετούς».

Σκοπός:

Αντίληψη πληροφοριών μέσα από παιχνίδι ρόλων.

Ομαδική δραστηριότητα

Ορίζεται κάποιος μαθητής ως κατάσκοπος ο οποίος ύστερα από συλλογική δράση με μια ομάδα συμμαθητών καταγράφει σημαντικές πληροφορίες για το κάστρο οι οποίες μετά από αξιοποίηση της ομάδας θα χρησιμεύσουν στο σχεδιασμό της πολιορκίας του κάστρου από τον εχθρό.

Ως κατάσκοπος πρέπει να ξέρω...

1. Πού είναι χτισμένο το κάστρο;
2. Υπάρχει πάνω και κάτω πόλη;
3. Οχύρωση: Περιγράψτε την οχυρωματική διάρθρωση του κάστρου.
4. Περιγράψτε με ακρίβεια τα τείχη και την κατάστασή τους (ύψος, πύλες , περιδρομής).
5. Υπάρχουν ανοικτοί χώροι στο χώρο του κάστρου, πού βρίσκονται, και τι χρησιμεύουν αυτοί;
6. Ποιοι μένουν στην πάνω πόλη και γιατί;
7. Καταγράψτε τι υπάρχει στην πάνω πόλη και αναφέρετε αν υπάρχει κάτι σημαντικό κατά την εκτίμησή σας.
8. Οι κάτοικοι της κάτω πόλης ασχολούνται κυρίως (.....)
9. Η πόλη της Μονεμβάσιος χαρακτηρίζεται από πυκνοκατοικημένη δόμηση και από ένα πολύπλοκο δαιδαλώδες οδικό δίκτυο που σημαίνει (.....)
10. Πώς είναι κτισμένα τα σπίτια της κάτω πόλης και γιατί.
11. Υπάρχει έντονη εμπορική δραστηριότητα στην πόλη, σε ποιο σημείο του κάστρου αναπτύσσεται και τι συνήθως πουλούν τα καταστήματα; Από πού προμηθεύονται τα εμπορεύματά τους;
12. Οι κάτοικοι τροφοδοτούν την πόλη τους με τρόφιμα και αγαθά που προέρχονται κυρίως από καλλιέργειες που γίνονται από τους κατοίκους της, έξω από το Κάστρο.
13. Υπάρχουν εκκλησίες στο εσωτερικό της πόλης, με τον μητροπολιτικό ναό να δεσπόζει (.....).
14. Η πόλη του κάστρου έχει νερό;(πηγές, λίμνες, ποτάμια).Αν όχι πως γίνεται η ύδρευση της πόλης;
15. Πώς εξασφαλίζεται η πλήρης επάρκεια του νερού στην πόλη του κάστρου;

β) Αποστολή στο Βυζάντιο

1. Χωριζόμαστε σε ομάδες

Οδηγία: Είμαστε μέλη της αυτοκρατορικής αποστολής του βυζαντίου που φτάνει στη Μονεμβάσια για να οργανώσει την κατεστραμμένη πόλη που μόλις την έχουν ανακαταλάβει από τους Φράγκους 1299 μ.χ.

Θα παρουσιάσουν τα αποτελέσματα επιστρέφοντας στην Κωνσταντινούπολη (τους υποδέχεται ο αυτοκράτορας) όπου τους αναφέρουν τι έχουν δει, τι αξίζει κατά τη γνώμη τους να οργανωθεί κλπ.

Ο αυτοκράτορας τους παραθέτει γεύμα, όπου το κρασί το παρασκευάζουν οι ίδιοι (το αρωματίζουν με διάφορα υλικά που τους δίνονται...)

Βρισκόμαστε σε ολομέλεια ..

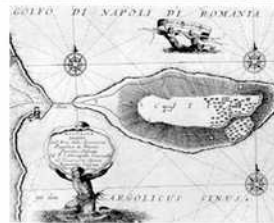
2. Ο εισηγητής δίνει στοιχεία για τις οικονομικές δραστηριότητες και άλλα στοιχεία:

- Στρατηγική θέση του κάστρου στους βυζαντινούς θαλάσσιους δρόμους. Συνδέει την ανατολή με τη δύση. Αποτελεί τη βάση του βυζαντινού στόλου και σταθμός στα προσκυνηματικά και οικονομικά ταξίδια. Εντάσσεται στενά σένα ευρύτερο δίκτυο στρατηγικού σχεδιασμού της βυζαντινής αυτοκρατορίας.
- Πολεοδομικός ιστός: πυκνός
- Οδικό δίκτυο: στενό και δαιδαλώδες
- Επαγγέλματα που σχετίζονται με την ενδοχώρα- (γεωργία-κτηνοτροφία) και με τη θάλασσα (ναύκληροι, πλοιοκτήτες ή καπετάνιοι, ναύτες, έμποροι.)
- Λιμάνια της περιοχής. εχθρικά και φιλικά λιμάνια προς τους βυζαντινούς
- Προϊόντα: κρασί-ελιές-λάδι-πρινοκόκι-μετάξι-λινόρι

3. Προτάσεις

- Επέκταση του εμπορίου στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Δύση.
- Ενίσχυση των γεωργικών καλλιεργειών και της σιτοτροφίας
- Προώθηση των τοπικών προϊόντων της περιοχής στις αγορές ανατολής και δύσης
- Συντήρηση των δημόσιων δεξαμενών
- Οργάνωση της άμυνας (συντήρηση και ενίσχυση στα τείχη, στους προμαχώνες, στις πολεμίστρες, στις πύλες κλπ)
- Ίδρυση χώρου περιθαλψής ασθενών και τραυματιών
- Εξασφάλιση δικτύου τοπικών σταθμών και αποβαθρών στην ευρύτερη περιοχή (Γέρακος, Παλιό Μονεμβάσια)
- Επίσκεψη και ενίσχυση των τόπων λατρείας

γ) Αντιπαράθεση Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και επαγγελματιών

Έντονες είναι οι διαμαρτυρίες των κατοίκων και επαγγελματιών της Μονεμβασίας μετά από την απόφαση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας για κλείσιμο των εστιατορίων, των καφενείων και των μπαρ εντός του κάστρου, με σκοπό την προστασία του. Διχασμένες είναι και οι απόψεις των μελών του δημοτικού συμβουλίου, το οποίο συνεδριάζει αύριο στις 12:00, σε ανοιχτή συνεδρίαση παρουσία όλων των εμπλεκόμενων, στο δημοτικό κατάστημα για λήψη οριστικών αποφάσεων.

(φανταστικό σενάριο)

Πρόσωπα που συμμετέχουν στην
αντιπαράθεση

3. Φτιάχνω ιστορίες, ποιήματα και τραγούδια.....

Σκοπός: ιστορία μέσα από εκφραστικές ασκήσεις

Ομαδική δραστηριότητα

α. «Είμαστε σε περίοδο ακμής της Μονεμβάσιος. Ενώ η καθημερινή ζωή των κατοίκων του κάστρου κυλάει κανονικά, με τις εμπορικές και ναυτικές δραστηριότητες τους, εχθροί επιβουλεύονται την Πόλη της Μονεμβάσιος».

Φτιάξτε μια ιστορία χρησιμοποιώντας τις λέξεις: κάστρο, τέχνη, πύλες, νερό, στέρνες, δίψα, πείνα, εμπόριο, προϊόντα, καράβια, ναυτικοί, κουρσάροι, γιορτές, χαμάμ, πλούτος, εμπόριο, αποκλεισμός, πολιορκία, στρατός κ.λ.π.»

β. Δημιουργείτε δικά σας ποιήματα και τραγούδια ή συνδέστε τις παρακάτω λέξεις με γνωστά τραγούδια ή ποιήματα: «κάστρο, βράχος, πέτρα, θάλασσα, φως, νερό, ήλιος, κυκλάμινο, εκ-κλησιά, λαλούδι, κρασί, χαμάμ, αμπέλια κ.α.»

Στο λαλούδι
και χάρω τα λαλούδια
και σε εγώ
κι είναι κι εσύ
για πως μπορεί να είσαι να
μην να μπορεί να βε βε

Και β' έχει παρριά
εγώ
κι είναι στο βράχο
και ψηλά
με ένα σμήνη από κυκλάμιν
και τα χεί
'Αχολιά!

Τραγούδια και ποιήματα με λέξεις της Μονεμβάσιος

Μέρα Μαχίου μου μίσητες
μέρα Μαχίου σε χάνω,

Άνοιξη με που αγάπητες
κι ανέβαινες αγάπη
στο λαλούδι και υοίτατες
και δίχως να χορταίνεις
άρμεγες με τα μάνα σου
το φως της Συναίμης.

Γ. Ρίτσος

Λαλούδι της Μονεμβάσιος και
κάστρο της Αθήνας και Παλατιό
του Κουρτίου να τη φανόλη με.

Δημοτικό Τραγούδι

Ένα νερό υνρά Βαγγελιώ

Ένα νερό κρύο νερό
και από πούες υατεβαίνει
Βαγγελιώ μου παινέλιμν.

Δημοτικό Τραγούδι

Κυκλάμινο κυκλάμινο
που είναι χυλόμαρο
που είναι χυλόμαρο
που είναι χυλόμαρο
που είναι χυλόμαρο

Αχ, θαλασσά μου σκιστή

θαλασσά μου σκιστή
που θα με κρατάς το άρωμα
σε όλα τα μέρη σου.

Το χρυσό σου φως
που είναι το χρυσό σου φως
που είναι το χρυσό σου φως
που είναι το χρυσό σου φως

Έρρη πέτρα στο γιορτό
στο πύργο
για το κορίτσι που ήταν κορίτσι
στη θάλασσα να έρθει
Η Νεφέλη

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ 7ο ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

4. Μια εικαστική παρέμβαση.

Το κάστρο είναι μια αφορμή για ένα ταξίδι στο παρελθόν για μια ονειροπόληση μέσα στο χρόνο ενώ ταυτόχρονα ζουν και υπάρχουν στο παρόν μας. Μπορούμε να φανταστούμε χιλιάδες εικόνες, τοπία, παραμύθια, να γίνουμε ιππότες και πριγκίπισσες... Πολλές φορές χωρίς να γνωρίζουμε ονειροπολούμε την εποχή εκείνη σαν κάτι το μαγικό με τα μικρά σπίτια τα όμορφα σοκάκια και την υπέροχη θέα.

Με την τεχνική του κολάζ μας δίνεται η δυνατότητα να αποδομήσουμε και να συνθέσουμε τη δική μας εικόνα, όπως ακριβώς την έχουμε φανταστεί. Μια σύντομη βόλτα μας προμηθεύει με πλήθος εικόνων που μπορούμε να τραβήξουμε ή να βρούμε από το internet. Ανάλογα με τις προτιμήσεις, τις ονειρικές εικόνες που διαθέτει το περιβάλλον του κάστρου, προσθέτουμε τα δικά μας στοιχεία. Σκοπός είναι να κόψουμε και να τοποθετήσουμε τις εικόνες συνθετικά με ένα τρόπο που να οδηγεί το θεατή σε συγκεκριμένες σκέψεις.

1. Σύμβολα – εποχή (π.χ. βυζάντιο) και πώς το ερμηνεύουμε στην εποχή μας
2. Μια φανταστική σύνθεση που πιθανόν αφηγείται μια μικρή ιστορία
3. Μνήμες που έχουμε και πώς συνδέονται με τα κάστρα
4. Αγαπημένα πρόσωπα σημαντικά πρόσωπα που έζησαν εκεί
5. Η φύση και το κάστρο, μια απόλυτη ομορφιά
6. Πολιτιστική κληρονομιά και πώς μπορούμε να την αναδείξουμε (μέσα από την κατανόηση και την εμπλοκή μας

Σκοπός: Η άμεση βιωματική ευαισθητοποίηση και εμπλοκή των μαθητών σε πολιτιστικά θέματα με αφορμή το κάστρο.

Κατασκευή κολάζ με φωτογραφίες, προσθήκη επιπλέον στοιχείων σύμφωνα με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Η πρόθεσή μας είναι να ανακατασκευάσουν οι μαθητές το «κάστρο» αφού έχουν κατανοήσει το λόγο ύπαρξής του και να το τοποθετήσουν στο εδώ και τώρα σύμφωνα με τις ανάγκες, τις επιθυμίες και τα συναισθήματά τους.

Ανάλογα με το μάθημα που διδάσκουμε ορίζουμε τους μαθησιακούς στόχους με ιδιαίτερη έμφαση στο αντικείμενο μας π.χ. ιστορική σημασία, αρχιτεκτονικά, κατασκευαστικά επιμέρους στοιχεία κ.λ.π. εστιάζουμε και προσαρμόζουμε το φωτογραφικό υλικό στο αντικείμενο μας

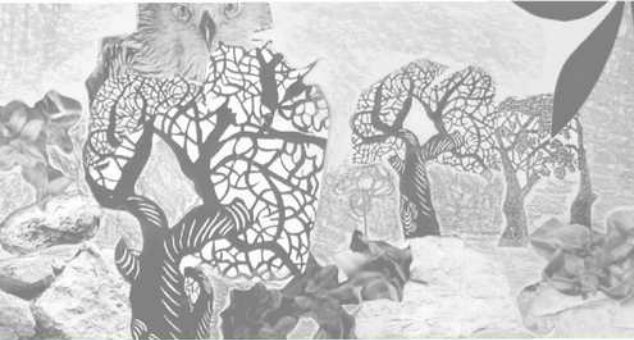
Συγκεκριμένα:

Ταξίδι στις μνήμες.

Ταξίδι στον κόσμο της φαντασίας.

Ανήκει στο χθες, ζει στο τώρα τι σημαίνει για τον κάθε μαθητή χωριστά.

Αφού διαλέξουμε όποιο θέμα θέλουμε ακολουθεί η πρακτική διαδικασία:

- Επιλέγουμε τις φωτογραφίες που μας αρέσουν και ανταποκρίνονται στο συγκεκριμένο θέμα.
- Αν χρειάζεται ζωγραφίζουμε κάτι δικό μας ή βρίσκουμε από το ίντερνετ εικόνες – στοιχεία σε σχέση με τη δική μας προσέγγιση.
- Επεξεργαζόμαστε μέσω του προγράμματος photoshop τις εικόνες που κρίνουμε απαραίτητο (π.χ. αλλάζουμε χρώμα, τονικότητα, κόβουμε και κολλάμε δύο ή και περισσότερες εικόνες σε μια.
- Κόβουμε και ελέγχουμε το υλικό που έχουμε επιλέξει για να φτιάξουμε τη σύνθεση.
- Τοποθετούμε και κολλάμε αν είμαστε ευχαριστημένοι από το προηγούμενο στάδιο αποφεύγοντας μια παρατακτική σύνθεση (η μια εικόνα να μπλέκεται νοηματικά και συνθετικά με την άλλη).
- Ανάλογα με το θέμα ακολουθεί επεξεργασία όπου νομίζουμε ότι εξυπηρετεί το αποτέλεσμα:

1. Προσθέτουμε χρώμα.
2. Προσθέτουμε ποικίλους γραφισμούς.
3. Καλύπτουμε κενά που δεν είναι ωφέλιμα.
4. Ζωγραφίζουμε κάτι επιπλέον ή και διαφορετικό.
5. Αν για κάποιο λόγο χρειάζεται σκίζουμε ή τρίβουμε με ένα λεπτό γυαλόχαρτο που έχει σαν αποτέλεσμα να χαθεί τελείως κάποια εικόνα ή να αχνοφαίνεται οπότε συνεχίζουμε την επεξεργασία.
6. Δουλεύουμε το έργο σαν ένα ενιαίο σύνολο που να ανταποκρίνεται όσο το δυνατό στο δικό μας θέμα
7. Τελικός σκοπός της συγκεκριμένης διαδικασίας είναι να μας ικανοποιεί αισθητικά, να είναι αναγνωρίσιμος και να μεταφέρει το μήνυμα που εμείς θέλουμε σε αυτόν που το βλέπει.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ .1

ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

Πού χρησιμοποιούνται τα παρακάτω δομικά υλικά;

Κουρασάνι	Στέγες, πατώματα, κουφώματα
Πέτρα	Θόλους, γωνίες, ανοίγματα
Μάρμαρο	Στέγη, διαιρέσεις
Κεραμίδι	Μόνωση
Ξύλο	Τοιχοδομία
Καλάμι	Επικάλυψη στέγης
Συνδετικό κονίαμα	Αρχιτεκτονικά γλυπτά
Πωρόλιθος	Κτίσιμο λίθων

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ .2

ΣΤΕΡΝΕΣ

Σε ποια στάθμη μιας οικίας αναπτύσσεται η στέρνα;

Πώς συλλέγεται το νερό της βροχής και καταλήγει στη στέρνα;

Γιατί υπήρχαν δημόσιες στέρνες;

Ποιοι λόγοι οδήγησαν στην κατασκευή στερνών στη Μονεμβάσια;

Πως λεγόταν το επίχρισμα που καθιστούσε τις στέρνες στεγανές;

Από τι υλικό ήταν κατασκευασμένα τα λούκια που οδηγούσαν το νερό της βροχής στις στέρνες;

Σήμερα έχουν την ίδια χρησιμότητα οι στέρνες με τη χρησιμότητα που είχαν πριν από 50 ή 500 χρόνια;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ .3

Βάλε την επεξήγηση (νούμερο) κάτω από κάθε εικόνα.

1. Στόμιο στέρνας
2. Λούκι συλλογής νερού
3. Δρομική
4. Φαλτσαγωνία
5. Λιακωτό
6. Καλντερίμι
7. Θυρεός
8. Καμινάδα
9. Πήλινος αγωγός που οδηγούσε το νερό στη στέρνα
10. Καμάρες

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ .4

Με βάση τις γνώσεις που έχετε αποκτήσει από την περιήγησή σας στο χώρο του Κάστρου απαντήστε με Σ (σωστό) ή Λ (λάθος) στις παρακάτω ερωτήσεις.

1. Κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Μονεμβάσας οι κάτοικοι του Κάστρου υπέφεραν από πείνα. _____
2. Το νερό έλειψε στους κατοίκους του Κάστρου όταν υπήρχε πολιορκία. _____
3. Κάθε σπίτι είχε τη δική του στέρνα. _____
4. Στο χαμάμ πήγαιναν μόνο άνδρες. _____
5. Οι δημόσιες δεξαμενές τροφοδοτούσαν με νερό τους κατοίκους σε περίπτωση ξηρασίας ή πολιορκίας. _____
6. Στην πάνω πόλη υπήρχε μικρή δυνατότητα καλλιέργειας της γης. _____
7. Στη Μονεμβάσια υπήρχε κεντρικό αποχετευτικό σύστημα. _____
8. Στον κεντρικό δρόμο υπήρχαν καταστήματα και εργαστήρια στο ισόγειο. _____
9. Τα φυτά που συναντάμε στο βράχο τα συναντάμε και σε πολλά άλλα μέρη της Ελλάδας. _____
10. Τα κυριότερα δομικά υλικά οι κάτοικοι τα έφεραν από περιοχές εκτός Λακωνίας. _____

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ .5

Δραστηριότητες των κατοίκων

ΤΟΤΕ

Ναυτικοί

Έμποροι

Τεχνίτες (μεταλλοτεχνίτες, κεραμικοί)

Γεωργοί

Αλιείς

ΣΗΜΕΡΑ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ .6

Χλωρίδα του βράχου

Αναγνωρίστε ποια από αυτά τα φυτά υπάρχουν στο χώρο του κάστρου.

Stachys spreintzenhoferi
subsp. *virella*

Campanula andriwsi
subsp. *hirsutula*

Onosma

Ferula comunis

Glaucium flavum

Ptilostemon chamepeuce

Caparis spinosa

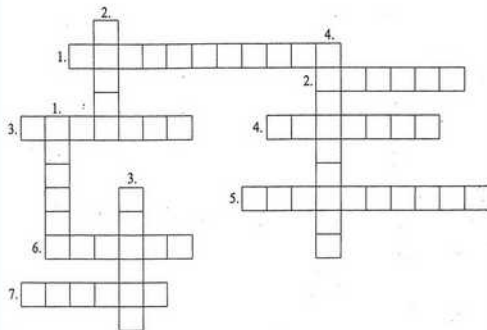
ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ .7

Ε	Α	Ξ	Α	Κ	Ρ	Α	Μ	Ι	Ν	Ω	Α	Κ	Β	Α
Κ	Β	Λ	Σ	Τ	Κ	Ο	Β	Κ	Τ	Β	Β	Υ	Γ	Β
Α	Λ	Β	Κ	Δ	Ψ	Β	Ζ	Λ	Σ	Τ	Ε	Ι	Χ	Η
Ο	Ι	Λ	Σ	Ρ	Ψ	Ρ	Σ	Μ	Τ	Χ	Π	Π	Α	Ψ
Ε	Α	Ο	Λ	Ο	Π	Ρ	Τ	Ν	Ψ	Φ	Ρ	Ρ	Ψ	Χ
Ζ	Κ	Ξ	Β	Μ	Ο	Ν	Ε	Μ	Β	Α	Σ	Ι	Α	Λ
Η	Ω	Π	Λ	Ι	Ρ	Τ	Ρ	Ξ	Κ	Λ	Τ	Τ	Β	Ω
Θ	Τ	Ρ	Ζ	Κ	Τ	Ρ	Ν	Ο	Λ	Τ	Υ	Σ	Λ	Π
Ι	Ο	Β	Ε	Η	Λ	Ι	Α	Π	Ν	Σ	Φ	Ο	Ε	Χ
Κ	Β	Λ	Ο	Ψ	Β	Ψ	Π	Ρ	Ξ	Ο	Χ	Σ	Δ	Α
Λ	Γ	Κ	Α	Σ	Τ	Ρ	Ο	Β	Π	Γ	Ψ	Τ	Π	Μ
Μ	Ζ	Ψ	Ζ	Κ	Γ	Π	Χ	Τ	Ρ	Ω	Ο	Υ	Ε	Α
Ξ	Θ	Β	Λ	Τ	Δ	Ρ	Ψ	Υ	Σ	Ν	Π	Φ	Χ	Μ
Π	Ι	Ζ	Κ	Α	Λ	Ν	Τ	Ε	Ρ	Ι	Μ	Ι	Λ	Ζ
Ρ	Κ	Ε	Η	Ζ	Ψ	Τ	Ν	Φ	Τ	Α	Ρ	Ψ	Μ	Β
Π	Ω	Ρ	Ο	Λ	Ι	Θ	Ο	Σ	Π	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ

Βρες κρυμμένες τις λέξεις, οριζόντια και κάθετα.
 ΣΤΕΡΝΑ, ΦΑΛΤΣΟΓΩΝΙΑ, ΚΑΛΗΝΤΕΡΙΜΙ, ΚΑΣΤΡΟ
 ΡΙΤΣΟΣ, ΑΚΡΑ ΜΙΝΩΑ, ΧΑΜΑΜ, ΛΙΑΚΩΤΟ
 ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ, ΤΕΙΧΗ, ΔΡΟΜΙΚΗ, ΠΩΡΟΛΙΘΟΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ .8

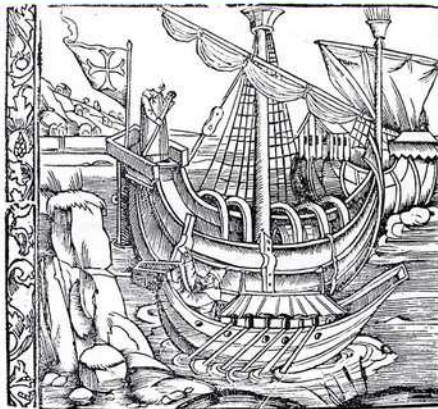
ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Γωνία για να διευκολύνει το πέρασμα των ζώων.
2. Είχε πολλά κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας η Ελλάδα.
3. Πάνω απ' αυτή χτίζονται κατοικίες.
4. Έπαιζε το ρόλο της αυλής.
5. Έτσι λεγόταν ο δρόμος που ήταν στρωμένος με πέτρες.
6. Εκεί αποθήκευαν το νερό.
7. Πάνω του είναι χτισμένο το κάστρο.

ΚΑΘΕΤΑ

1. Γνωστός ποιητής της Μονεμβάσις.
2. Κατά την τουρκοκρατία εκεί παίρναν το λουτρό τους.
3. Ήταν ο Λέοντας της Βενετίας.
4. Άλλο όνομα της Μονεμβάσις.

Δουλεύοντας μέσα από τις πηγές.

✠ EGO ROGERIUS REX SUBSCRIP. ST.

Στις 15 Ιουλίου 1292, έκπληκτοι οι Μονεμβασιώτες είδαν τις γαλέρες του Ρογήρου να περνούν μπρος από το λιμάνι τους. Το ίδιο βράδυ το κάστρο θα δεχτεί μια από τις φοβερότερες λεηλασίες που δέχτηκε ποτέ σε όλη τη διάρκεια της ιστορικής του πορείας. Γαλέρα από το βιβλίο: *Adelphus Johannes. Die turckisch Chronica*.

Η Μονεμβασία είχε ήδη λεηλατηθεί το 1292 από τον Καταλανό ναύαρχο Rogier di Lauria (Ρογήρο ντε Λαούριο). Ο Λαούριο επέδραμε εναντίον νησιών του Αιγαίου, της Μονεμβασίας, της Κορώνης και της Μεθώνης όχι ως κατακτητής ή πειρατής, αλλά ως τιμωρός και εκδικητής, επειδή σύμφωνα με τον Marino Sanudo οι Βυζαντινοί του όφειλαν χρήματα.

Ο Bartholomei de Neocastro, ο οποίος περιγράφει με κάθε λεπτομέρεια την επίθεση που δέχτηκε η πόλη της Μονεμβασίας από τον Λαούριο, αναφέρει ότι όταν ο στόλος των Καταλανών ήλθε και έπλευσε προς από την ακτή της πόλης με τις γαλέρες του στη σειρά, οι Μονεμβασιώτες τους είδαν δίχως καχυποψία και εχθρότητα. Οι Καταλάνοι αποβιβάστηκαν μακριά από την πόλη, σε απόσταση έξι μιλίων από τα τείχη της στον πλησιέστερο κόλπο (του Κρεμμυδιού). Εκεί ο Λαούριο ενθάρρυνε τους στρατιώτες του, λέγοντάς τους πως πρέπει να έχουν θάρρος κατά τη διάρκεια της επίθεσης, ενώ παράλληλα τους τόνισε πως δεν πρέπει να σκοτώσουν κανένα από τους κατοίκους της πόλης παρά μόνο τους Φράγκους που τυχόν θα συναντούσαν. Μάλιστα ο Λαούριο φαίνεται ότι είχε μαζί του ως στρατιώτες τους λεγόμενους Φάριους (Pharii), οι οποίοι πιθανόν να προέρχονταν από ελληνικό πλη-θυσμό που είχε από πολύ παλιά αποικήσει λίγο πιο πάνω από το στενό της Μεσοήθης στις ακτές της Καλαβρίας. Σε λίγο αντιπροσωπεία από δύο Μονεμβασιώτες ήλθε εκεί, στον κόλπο που είχαν αποβιβαστεί οι Καταλάνοι και συνάντησε τον Λαούριο. Οι Μονεμβασιώτες τον χαϊρέτησαν, αποκαλώντας τον μάλιστα «Εξοχώτατο» και του ζήτησαν να τους αντιμετωπίσει φιλικά. Επιπρόσθετα, φάνηκαν διατεθειμένοι να κάνουν κάποιες παραχωρήσεις και επέτρεψαν στον Λαούριο να πάρει από εκεί ό,τι του ήταν χρήσιμο. Η γη εδώ, του είπαν, ανήκει στους κατοίκους της πόλης και μπορείτε να πάρετε ό,τι θέλετε από τις συγκομιδές, τα πρόβατα, τα βοοειδή και τα ζωντανά. Ελπίζουμε μάλιστα ότι θα σας αρέσουν. Του ανακοίνωσαν ακόμα πως επέτρεπαν στους ναύτες του να έλθουν να ξεκουραστούν για μια ημέρα ή νύχτα στο λιμάνι της πόλης, όπως συνηθίζουν να κάνουν οι ναύτες, όταν πιάνουν στεριά. Ο Λαούριο

άκουσε προσεκτικά τα κολακευτικά λόγια των Μονεμβασιτών, αλλά δεν πίστεψε ότι αυτά ήταν πράγματι ειλικρινή και φιλικά. Τους ευχαρίστησε πάντως, τονίζοντάς τους παράλληλα πως δεν θα έπρεπε να αντιμετωπίσουν τους Ενετούς φιλικά, γιατί με αυτό τον τρόπο γίνονταν εχθροί του. Και οπωδήποτε δεν άλλαξε γνώμη αφού τελικά τα μεσάνυχτα διέταξε επίθεση. Οι Μονεμβασιώτες πάλι φαίνεται ότι δεν ανησύχησαν ιδιαίτερα παρά, αμέριμνοι, δίχως να πάρουν κάποια ιδιαίτερη προφύλαξη, έπεσαν για ύπνο. «Media... noctesuperveniente...» λίγο μετά τα μεσάνυχτα, καθώς σημειώνει ο Bartolomei de Neocastro, «Pharii cives dormientes inveniunt...» οι Φάριοι έπεσαν πάνω στους κοιμισμένους πολίτες της Μονεμβασίας. «Nauticus clamor insurgit». Από τις κραυγές των ναυτών, «surgunt cives Danaei somno perieriti...» σηκώθηκαν από τον ύπνο τρομαγμένοι οι Δαναοί πολίτες, «illinc fugiunt nudi dementes» και αλλόφρονες έτρεξαν γυμνοί για να ξεφύγουν, «foeminae plorantes ululant» με τις γυναίκες οδυρόμενες να ουρλιάζουν, «sense et parvulos derelinquunt» και εγκαταλείποντας γέρους και μικρά παιδιά.

Τελικά οι Καταλάνοι γύμνωσαν την πόλη από κάθε τι πολύτιμο. Σύμφωνα με το «Χρονικό» του Muntaner, τα λάφυρα που άρπαξε ο Λαούριο από την πόλη της Μονεμβασίας ήταν τόσο πολλά ώστε θα μπορούσε με αυτά να συντηρήσει πέντε στόλους σαν τον δικό του, ενώ οι σύντροφοί του που τον ακολούθησαν, πλούτισαν τόσο πολύ που, δεν δέχονταν να καθίσουν στο τραπέζι μαζί τους για παιχνίδι παρά μόνο όσοι είχαν χρυσά νομίσματα. Σφαγές όμως δεν έγιναν. Και χωρίς να γίνει σφαγή, η πόλη από τα αγαθά της λαφυραγωγήθηκε «...et caede non facta civitas bonis propriis spoliatur...», θα σημειώσει στο χρονικό του ο Νεοκάστρο. Την άλλη μέρα ο Λαούριο φότρωσε τα λάφυρα και τους αιχμαλώτους και έφυγε για την Ιταλία. Οι κακότεχνοι που αιχμαλωτίστηκαν πήραν τον δρόμο για τα σκλαβοπάζαρα, άλλοι για πουληθούν και άλλοι για να εξαγοραστούν με λύτρα. Ανάμεσά τους και ο γηραιός μητροπολίτης Νικόλαος, ο οποίος αργότερα ελευθερώθηκε με λύτρα που πλήρωσαν οι Μονεμβασιώτες στον Ντε Λαούριο.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Τι σου αρέσει περισσότερο σε αυτόν τον οικισμό;

.....

.....

.....

Τι θα άλλαζες σε αυτό το χώρο για να σου αρέσει καλύτερα;

.....

.....

.....

Υπάρχουν αρχιτεκτονικές ιδέες που θα ήθελες να εφαρμόσεις και στο δικό σου σπίτι;

.....

.....

.....

Ποια είναι η γνώμη σου για τη διατήρηση αυτού του οικισμού;

Γράψε τρεις λόγους για να υποστηρίξεις τη θέση σου.

1.....

.....

2.....

.....

3.....

.....

Αν ήσουν δήμαρχος της Μονεμβασίας υπάρχουν πράγματα που θα βελτιώνες ή θα άλλαζες;

1.....

.....

2.....

.....

3.....

.....

Θεωρείς ότι τα κάστρα πεθαίνουν;

.....

.....

Σύγκρινε την κάτω και την επάνω πόλη:

.....

.....

Σύγκρινε την καστροπολιτεία της Μονεμβασίας με μια σύγχρονη πόλη:

.....

.....

Συμπεράσματα προτάσεις.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

